

La Gramatica occitana de Jacme Taupiac

L'Institut d'Estudis Aranèsis-Acadèmia aranesa de la lenga occitana es l'autoritat lingüística sus la lenga occitana en Catalonha, reconeguda pel Decret 12/2014, del 21 de genièr, pel qual s'autreja a l'Institut d'Estudis Aranèsis lo caractèr d'acadèmia.

Lo decret de creacion 12/21014, del 21 de genièr ditz qu'aquesta Acadèmia deu establir los critèris de normativa en acòrd amb los principis de la *Gramatica occitana* de Loís Alibèrt e “deu colaborar amb las entitats academicas, de recerca o culturals reconegudas per las institucions publicas de l'espaci occitan, en establiment de la normativa lingüística de referéncia per l'ensem de la lenga occitana”. Aital meteís lo Decret 12/2014 especifica que l'Acadèmia aranesa de la lenga occitana “es l'autoritat per l'assessorament que, en matèria de lenga occitana, aranès en Aran, li pòt èsser sollicitat per las administracions publicas e los organismes que ne dependon, e tanben pels centres d'ensenhament publics e privats e pels mejans de comunicacion de titularitat publica, en acòrd amb l'article 4 de la Lei 35/2010, d'1 d'octobre, de l'occitan”

Los Estatuts de l'Institut d'Estudis Aranèsis-Acadèmia aranesa de la lenga occitana indican que l'Institut d'Estudis Aranèsis-Acadèmia aranesa de la lenga occitana deu colaborar amb d'autres institucions dins l'establiment de la lenga estandard.

Lo 7 de julh de 2018 lo Plen de l'Institut d'Estudis Aranèsis-Acadèmia aranesa de la lenga occitana aprovèt la Gramatica de l'estandard de la lenga occitana que foguèt publicada en 2019, per la quita Acadèmia amb lo títol de “De la Gramatica d'Alibèrt a l'occitan estandard - Principis gramaticals de l'occitan”

En exercici d'aquestas responsabilitats l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana

E X P A U S A que:

Darrièrament l'occitan a agut l'astre de recebre de novèlas gramaticas, doas mai precisament; la primièra publicada pel Collègi d'Occitania e l'Academia Occitana - Consistòri del Gai Saber a la fin de 2020 e la segonda, fruch del famós occitanista Jacme Taupiac, que sortiguèt en 2021 e que serà valorada separadament.

E mai s'aquesta mena d'òbra es relativament frequenta dins l'espandi occitan, qu'i existís una quantitat impressionanta de gramaticas mai o mens dialectalas o mai localas, aquestas doas darrièras representan pr'aquò una cèrta innovacion estant que se definisson coma de gramaticas de l'occitan estandard.

Dins un occitanisme que de longa es a se cercar e a se demandar ont va, que trantalheja per se trobar l'estandard quand, e se, ne cerca, l'aparicion de doas òbras referencialas deu èsser saludada, per sa volontat de portar un modèl de lenga mai general, tras que necessari vista la frequéncia febla de la lenga dins la societat e la desaparicion dels locutors nadius, çò que fa mai complicat encara de trobar de referéncias lingüisticas validas e coerentas.

Aqueste libre, fruch del lingüista Jacme Taupiac, Membre de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana, e prefaciat per Emmanuèl Isopet, es un libre pro compacte que compta 192 paginas e 105 capítols. Sa cobèrta, rigida, es plan agradiva amb la mapa del territòri de lenga occitana e lo numèro dels departaments; amb una amira panoccitana i son tanben compresas la Val d'Aran e las Valadas Occitanas. Coma o indica son títol, es la segonda edicion del libre espelit per primièr còp en 1994 e editat per l'Institut d'Estudis Occitans. L'òbra, pasmens, es fòrça mai qu'una reedicion de la gramatica anteriora reeditada mantes còps posteriorament.

Jacme Taupiac es un dels lingüistas mai famoses dins l'occitanisme. Foguèt membre del Conselh de la Lengua Occitana, e es actualament membre del Congrès permanent de la lenga occitana, de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana e de l'Academia Occitana-Consistòri

del Gai Saber. Conegut subretot per son *Diccionari de mila mots* (1992), es tanben autor d'òbras mai gramaticalas coma *L'occitan modèrne* (2001) o *L'occitan escrich* (2004).

Abans de començar l'analisi de la gramatica, conven de dire qu'una de las mancas grandas de l'entrepresa es pas ligada al libre mas a sa difusion, pro, e benlèu tròp, tradicionala dins l'occitanisme, que fa qu'es pas gaire disponibla comercialament e que se deu crompar en çò de l'autor.

A primièra vista lo trabalh se distinguís ja pro clarament de sa primièra version per un format mai grand, pro diferent del format de fascicul anterior que teniá pas qu'un seissantenat de paginas. Un dels ponches mai capitats del libre, e que lo diferéncia clarament del demai de las gramaticas actualas, es subretot la preséncia d'exercicis que pòdon permetre una aplicacion mens teorica de tot çò que s'es explicat. Coma o avèm ja dich compta un nombre fòrça important de capítols, son 105, que benlèu cargan un pauc tròp la visibilitat e la recerca de las informacions desiradas. D'un biais general cada capítol correspond a una pagina. Contràriament a çò escrich dins l'ensenhador, las grandas divisions anonciadas (primièra classa gramaticala...) apareisson pas dins l'òbra quand benlèu aurián permés una visualizacion mai clara. Caduna d'elas es acompanhada d'exercicis.

L'òbra que comença per una introduccion bèla es seguida de diverses capítols (12 en total) sus la prononciacion. A partir del capítol 13 (p. 46) se vei la derivacion dels noms e adjectius (formacion del femenin, plural e sufixacion), abans de passar als determinants (p. 54-82) qu'ocupan 23 capítols. Las parts seguentas, los adjectius (p. 84-88) e los pronoms (p. 89-92), son per contra mai brèvas. Arribam puèi a la mesola del libre, que n'ocupa la part mai centrala e importanta segur: lo vèrb (p. 93-125); la seguisson los advèrbis (p. 130-134), las preposicions (p. 136-141), las conjonccions (p. 143-145) e sus una pagina, la 147, las interjeccions. Mai enlà de l'aspècte gramatical, se dintra puèi, a partir de la pagina 148 (capítol 97) dins una descripcion e comparason entre l'occitan estandard e la variacion dialectala de la lenga. Aquò es complementat per una tièra de conselhs de prononciacion sonada *Per escriure l'occitan* (p. 157-170)¹. Avèm puèi un

1 "Per escriure l'occitan es la lista de 67 punts de nòrma grafica ont l'a l'unanimitat dels utilizadors de la grafia occitana e, mai que mai, del President de l'Academia occitana, del President del Congrès permanent e del President de l'Acadèmia aranèsa dera lengua occitana. Aquel document foguet aprovat a l'unanimitat dels presents a la sesilha de trabalh de l'Acadèmia aranèsa dera lengua occitana que se tenguet a Casau lo divendres 1 de julh de 2015". Jacme Taupiac, Gramatica occitana.

lexic del vocabulari gramatical (p. 171-183) e l'òbra es acabada per una bibliografia, fòrça abondosa, qu'ocupa cinc paginas.

L'introduccion

Tre l'introduccion, pro rica e longa, se pòt remarcar que la lenga emplegada i es fòrça personala, dins la dralha de la simplicitat que l'autor cerca, e que caracterizava ja per exemple lo *Diccionari de mila mots*. O explica clarament dins la presentacion de la primièra edicion (p. 10-11): "Ai redigit aqueste pichon trabalh en pensant, mai que mai, als [adolescents] que preparan l'espròva d'occitan del bachelierat". Aquesta implicacion mai personalizada e mens academica se vei clarament dins la presentacion/introduccion de l'òbra. Aquesta s'estend sus vint paginas (p. 9-28) e compren una presentacion de la primièra edicion, seguida d'una altra, mai longa, de la segonda edicion. Aquesta darrièra es fòrça mai elaborada que la version anteriora e s'i citan los autres lingüistas importants de la lenga d'òc, e sas aportacions, aparentament segon un òrdre alfabetic (Pèire Bèc, Robèrt Lafont, Patric Sauzet, Domergue Sumien, Rogièr Teulat e Florian Vernet), abans d'explicitar sas causidas. S'i parla tanben de l'"occitan de comunicason" d'una de las *degunaletats de l'occitanisme, Arve Cassinhac en insistir sus la derivacion, completament falsa, e alingüistica, facha a partir de *degun*.

Se dintra puèi dins de consideracions personalizadas sus la causida de solucions graficas, que pòdon concernir de mots o de formas gramaticalas. Aital, una partida de l'introduccion es consagrada a l'explicacion de la preferéncia de la grafia *escriptura* puslèu que la forma veiculara abituala *escritura*, de la plaça de l'accent (tres paginas), l'escritura dels possessius, la causida de l'article definit, de consideracions suls numerals (*zèro* e la varianta grafica *doás*), l'emplec o pas dels vèrbs semisufixats, l'apondon d'una marca a la primièra persona del present del subjontiu e la distincion entre passat simple/preterit e lo passat compausat.

Lo libre, coma dins l'esquèma d'Alibèrt, comença a debon per la prononciacion.

La prononciacion e la grafia

La prononciacion de l'occitan es tractada sus uèch capítols e compta nòu paginas, compresa la darrièra pagina d'exercicis (p. 29-37). Aquesta edicion es plan diferenta del modèl original pel fach que l'autor a aprigondit d'un biais mai fòrt la prononciacion de l'estandard, en ensajar d'evitar las

realizacions que se podrián deure al francés. Se caracteriza tanben per una utilizacion estricta e melhora de l'Alfabet Fonetic Internacional.

Se comença pel vocalisme qu'ocupa pas qu'una pagina e se passa puèi, tre lo capítol 2, a las consonantas (oclusivas, nasalas, lateralas, vibrantas, fricativa, africadas e vocoïdas) en comparar amb l'espanhòl (l'autor ne ditz *castelhan*), lo francés (sovent dich *parisenc*) e tanben lo catalan.

La guida de pronóncia se situa tanben dins çò qu'es actualament la dralha generala de considerar que *-j-* se deu prononciar [dʒ] (contràriament a la descripcion, [ʒ], facha dins l'edicion anteriora) e que la *-a* finala i es una vocala plan obèrta [ɔ], que correspond doncas aparentament a *-ò-* en posicion atòna. L'autor insistís bèlament sus l'importància de realizar la *-r* apicala, en n'escriure un dels capítols mai marcats (p. 32) d'aquela tièra de preconizacions foneticas, e quicha tornarmai a las paginas 34 e 35. Taupiac i a fach servir estrictament la convencion de l'AFI dins la notacion fonetica de las doas realizacions.

La part es terminada per dos capítols suls "punts complicats de prononciacion" (p. 35-36). Aprèp la *-r* s'i vei la *-m* finala prononciada [n], la preconizacion de simplificacion de *-ls* en [s] dins las formas contractadas fachas amb d'articles (*als, dels, pels* o *suls* mas s'i ditz pas res de *jols*), e dins *vòls*. L'amudiment de *-n* finala, manca dins lo mot *an*, e la simplificacion dels grops consonantics *-rcs, -rts* e *-rps* en [rs]. Aquesta seccion se clava amb quatre paginas d'exercicis abans de dintrar dins una part segondària, qu'a coma títol *L'escriptura* segon l'ensenhador, que comença per las letras de l'alfabet (capítol 9) que s'i veson tanben las letras *k, w* e *y* e çò qu'es sonat aici *digrama*. Se parla puèi de la simplificacion de las letras d'origina grèga e en fin (capítol 12) de l'emplec dels accents.

Se comenta pas ges lo cas de la *-e* de sosten. Cal saber que l'autor foguèt dins lo Conselh de la Lengua Occitana lo promotor e defensor mai fòrt d'aquesta vocala finala. La trobam en defòra doncas del camin indicat e seguit per Alibèrt, coma dins *dialectològue* (p.27), *filosòfe* (p. 45), *sinonime* (p. 182), *prefixe, suffixe* o mai *vèrbe*. Se particulariza notablament per son emplec d'una varianta *ambe* (qu'a una granda profusion d'exemples dins lo capítol 89 que li es dedicat entièrament) que s'opausa a la solucion mai generala dins la lenga modèrna *amb*.

La derivacion dels noms e adjectius

La formacion del femenin es fòrça clara e i son precisadas las diferentas modificacions e mai se l'autor emplega anteriorament **grèca* en luòga de *grèga* (p. 42). La seguís puèi la formacion del plural, devesida en plural regular e plural en *-es* (amb qualques «mots gramaticals») qu'ocupa pas qu'una pagina. Venon tampar aquesta part tres capítols suls sufixes amb los diminutius e aumentatius (segon la nòrma del Conselh de la Lengua Occitana e opausat a *augmentatiu* de la Gramatica de l'occitan estandard de l'Institut d'Estudis Aranés), los sufixes d'agent (*-aire, -ador, -ator* etc.) e finalament *-alha, -atge* e *-enc*.

Per çò qu'es de la formacion del plural notam dins d'autres parts que pro curiosament se dona a *plan* e *tròp* de formas pluralas *planes* (p. 49 e 79) qu'Alibèrt conselhava pas (p. 89) e *tròpes* (p. 79), realizacion mai acceptabla aparentament pel lingüista audenc, que l'Acadèmia aranesa de la lenga occitana tròba pas justificabla pasmens.

Los articles, los demonstratius, los possessius e los interrogatius

A partir del capítol 20 s'introdusís e explicita la nocion de determinant. L'article definit seguís (cap. 21-28) e puèi l'indefinit (cap. 29-30).

Se se ditz pas res de la variacion dialectala de la forma de l'article definit en occitan dins aqueste capítol, aquesta es indicada d'un biais pro concís e clar dins l'introduccion amb una cèrta enfasi sus *le* (p. 25). Per contra la necessitat o pas de l'article davant los noms de païses o regions (capítols 23 e 24) sembla un pauc confusa e de mal comprendre; aparentament l'emplec mes en avant es globalament equivalent a çò que fa lo francés, valent a dire un emplec diferent de çò qu'es generalament utilizat, o preconizat, per diversas institucions (coma lo Conselh de la Lengua Occitana e lo Congrès permanent de la lenga occitana per exemple).

S'arriba puèi als demonstratius que son descrites sus dos capítols d'una pagina cadun, amb una division diferenta de çò abitual: los que fan referéncia a la persona (cap. 66) e los qu'i fan pas referéncia (p.67) e qu'èran sonats "demonstratius non-especialisats" dins la primièra edicion. Se la primièra categoria correspond a çò costumier dins l'occitanisme, la segonda per contra accèpta implicitament un emplec degut a l'influéncia del francés amb la generalizacion d'*aquel* dins totes los cases amb la possibilitat d'i apondre un advèrbi (*aquel d'aquí* per la proximitat d'un biais parallèl al francés

celui-ci/celui-là). Precisament, se pòt remarcar dins l'ensem de l'òbra l'emplec preponderant de la solucion *aquel* dins mantes cases que voldrián puslèu *aqueste*.

Dins lo cas dels possessius, lo tablèu correspond completament al tipe de las formas mai frequentas *mon/ton/son/nòstre/vòstre/lor* mas s'i cita pas, l'existéncia de la varianta pro expandida en occitan del possessiu de 3a ps: *son/sa/sos/sas* (p. 69). S'indica una "relacion afectiva pus fòrta que amb lo tipe *mon*" dins lo cas de las formas articuladas.

Los adjectius e pronomes interrogatius (cap. 35), absents dins la primièra edicion, son pro confòrmes a un emplec orientalizant (amb *qual?* per las personas) de l'estandard manca dins lo cas de *quin*, forma pro establida pr'aquò. Per contra apareis pas cap de referéncia dialectala per las possiblas variantas coma *qui?* En fin, l'accentuacion de *que/qué?* o l'abséncia d'aquesta es pas gaire clara.

Los numerals

Presentes dins tres capítols, e mai s'èran ja estats evocats dins l'introduccion (p. 25), seguisson en general lo modèl general, la via presa per Alibèrt amb una insisténcia sus la grafia *zèro* e pas **zerò*, forma probablament pas gaire frequenta actualament dins l'escrich modèrn. Cal remarcar pasmens la grafia particulara (explicada prealablament al començament del libre), e inabituala, causida per la forma femenina de *dos*: *doás*

Jacme Taupiac indica una prononciacion preferibla [e] pel sufix *-en* e utiliza sonque *segond -a* coma ordinal de 2 e resèrva *dosen* sonque pels derivats compausats (p. 76), coma se fa abitualament dins l'emplec estandard. L'autor emplega tanben un junhent per totas las formas compausadas quand la tendéncia actuala lo limita mai que mai als nombres inferiors a trenta, tament coma o fa tanben l'Acadèmia aranesa de la lenga occitana.

Los adjectius e los pronomes

A partir del capítol 39 s'estúdián los adjectius indefinits e puèi los pronomes indefinits (p. 78-81). S'i pòt veire que *certan* (*cèrt* i es pas) es la sola opcion presentada (p. 78) amb lo comentari ausard que "s'emplega sovent dins l'occitan medieval", çò que se merita una brava matizacion estant qu'es caracteristic subretot de la lenga del sègle XV (manca dins lo nòrd-occitan) e remplacèt dapasset la solucion originala *cèrt*, probablament per influéncia del francés.

En çò qu'es dels comparatius e superlatius (p. 86-87) la novèla version de la gramatica de Taupiac presenta una situacion completament diferenta de la primièra edicion per çò qu'es de l'expression de la superioritat. Se la primièra privilegiava clarament l'emplec de *mai* e relegava *pus* a una tresena posicion (aprèp *plus*), aquesta edicion li dona una clara preferéncia ara (capítol 45)

Lo demai dels adjectius e pronomes ocupan un espaci mai limitat (doas paginas). S'indica pas la variacion dialectala de las formas dels pronomes personals (cap. 48). Contràriament a aquela òbra, s'indica pas aici un òrdre, obligatòri o preferencial, dins lo plaçament dels COD e COI (cap. 49). Finalament, sembla d'èsser estada abandonada coma modèl estandard l'accentuacion del *la* enclitic e doncas sa prononciacion [lɔ] (p. 31 de la primièra edicion).

La conjugason

En general las formas de conjugason presentadas se diferéncian pas gaire del modèl alibertin e del modèl adoptat per l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana. Es plan saludabla e salutària la preséncia d'un capítol sul cambiament grafic dels parelhs de consonantas *c/ç* e *g/j* qu'efectivament pausa un problèma important dins l'escritura pels escolans d'uèi que dominan fòrça mens que las generacions anterioras las subtilitats graficas.

Un dels prètzfaches mai particulars de J. Taupiac dins sa vision gramaticala de l'occitan estandard es una mena de necessitat de generalizar la desinècia *-i* de primièra persona a totas las conjugasons. Doncas, coma dins la lenga mai generala s'emplega la desinècia *-iái* per l'imperfach e lo condicional contràriament a la preferéncia d'Alibèrt (p. 112), mai notabla dins la primièra edicion que marcava la *-i* entre parentèsis (p. 47). Per contra, en oposicion a la màger part de las preconizacions e mai de l'usatge, se generaliza la marca de primièra persona *-i* dins d'autres contèxtes discutibles coma lo subjontiu present (*que càntei* contra l'abitual *que cante*). Se pensa aital de defugir una confusion entre la primièra e tresena persona que pasmens existís tanben dins d'autres lengas mai esandidas coma lo catalan, e mai l'espanhòl o l'italian (*que digui, que diga, che dica*) sens i causar cap de problèma.

Lo problèma mai vesedor e pesuc d'aquesta generalizacion es la generacion de formas coma *que bàtai* o *que dígai*, gaireben inexistentas dins l'escrich actual, e mai complicadas encara per son accent grafic. La justificacion d'aqueste emplec nos es donada dins l'introduccion (p. 26): "Dins un fum de

parlars lengadocians e gascons se ditz «*Que vòls que te dígai ?*». Aqueste sistèma que segur existís, es per contra, segon Alibèrt, limitat a qualques varietats lengadocianas de l'albigés e del tolosan (p. 131), e es subretot contrari a l'emplec general de la lenga actualament. La generalizacion a l'imperfach del subjontiu (p. 113) d'un tipe *-èssi*, contràriament a çò que semblava preconizar Alibèrt (*-èsse* p. 120) per la primièra persona es pas una dificultat de talha e mai se s'agís pas de l'emplec mai abitual en occitan uèi.

Pasmens, lo ponch mai critic de l'òbra es la generalizacion d'un accent a las tresenas personas del plural del present (*càntan*), del subjontiu present (*cànten*), de l'imperfach (*cantàvan*) e doncas sa desaparicion del futur (*cantaran*) que s'opausan frontalament a l'usatge actual e mai a la primièra edicion d'aquesta gramatica, e que s'opausan tanben a las decisions de l'Institut d'Estudis Aranés-Acadèmia aranesa de la lenga occitana.

Se pòdon trobar tanben qualques causidas pro particularizadas, e de còps inabitualas, coma lo subjontiu imperfach *agès-* (l'Acadèmia aranesa de la lenga occitana reconeis totas doas formas *agès*, *aguès*), o sonque *saur-* pel futur de *saber* (p. 114) i e pas *sabr-* (primièra abans demest *sabrai/saurai/sauprai* dins la primièra edicion). Pro curiosament al costat del subjontiu *visc-* designat coma rar (p. 104), se ditz que la varianta *viv-* es frequenta. Dins lo meteís tablèu, cal evocar una cauquilha pro consequenta **siáb* per *sián*.

Los advèrbis, las preposicions, las conjoncions e las interjeccions

Es dins aquesta seccion qu'es generalament confòrma als precèptes alibertins que trobam la negacion. La part dedicada a la negacion apareis dins los capítols dedicats als advèrbis (p. 131-133).

Taupiac demòra fidèl a l'emplec mai abitual de la forma *pas* per la negacion (cap. 83). La formacion de la negacion amb *non* es descricha coma característica de "l'estil proverbial, o d'un arcaïsme elegant, o d'una particulara expressivitat comica o dramatica, o per simpla varietat estilistica" (p. 133). Conven de remarcar que son absents *ges/brin/brica* e que doncas se fa pas una distincion amb *cap*, indispensable pels aprenents.

Presentas dins sièis capítols (p. 136-141), las preposicions son d'en primièr definidas puèi descrichas amb una atencion mai marcada dins lo cas de la varianta *ambe* (p. 138). Es mencionat puèi sonque *fins* e pas cap altra possibilitat de la lenga, e s'accepta la variacion dins lo cas de *sens(e)* e mai se

son citadas subretot de formas *sense* (p. 141) varianta vulgara per Alibèrt (p. 238).

Per çò qu'es de las conjoncions² presentadas sus dos capítols, son confòrmas a çò determinat per Alibèrt e per l'Institut d'Estudis Aranesi.

La preséncia d'interjecions (cap. 96), enriquesís l'òbra e seguís globalament, mas mai brèvament, çò portat per Alibèrt (p. 258-260). Nos pòrta una vision interessanta d'aqueste airal amb la preséncia de paraulassas fòrtas (absentas dins Alibèrt) que pòdon èsser utilas. Es curiosa pr'aquò l'escritura *Bodieu !* puslèu que *Bon Dieu!*

La vision dialectologica, l'escritura de la lenga e lo vocabulari gramatical

Se dintra aici tre lo capítol 97 dins una comparança de l'occitan estandard amb las grandas varietats dialectalas (aquesta variacion es escassament evocada dins la gramatica de 2020), e que compren tanben lo niçard, (p. 151), los parlars gavòts (p. 155) e marchesas (p. 156). La tòca de l'autor es de far veire que los estandards son presents dins totas las lengas grandas, que totas las varietats de lenga son egalas e bonas, ligadas las unas a las autras, e a l'encòp que l'estandard es un vector de comunicacion per totes, indiferentament de l'origina (dialectala) del locutor.

La part que tracta de l'equivaléncia grafia e sa prononciacion (p. 157-170) podriá èsser ligada al blòc inicial sus la prononciacion. E mai s'apareis pas dirèctament remarcam que se considera que *-bl-* se deu prononciar [pl] coma dins *raisonablement* (p. 157).

A la fin, lo vocabulari gramatical (p. 171-183) pòt èsser util per de començaires que vòlgan aprendre de nocions de gramatica mas pòrta benlèu tròp d'elements avançats de gramatica que son pas vertadièrament vistes prigondament dins lo libre o mai utils per qualqu'un que vòl aprendre la lenga.

La bibliografia

En complement de l'utilizacion plan utila, e digna de bèls lauses, de *l'Atlas Linguistique de la France*, la bibliografia portada per J. Taupiac es fòrça

2 Dins lo document de referéncia gramatical de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana senhalèrem dins la presentacion que «Alibèrt emplegue "*subjonctiu, fonccion, adjonccion, conjonccion, disjonctives...*" e qu'un bon numèro de membres dera Acadèmia aranesa considèren que i a propòstes fòrça socializadas qu'indiquen que calerie escriuer "*subjontiu, fonccion, adjonccion, conjonccion, disjontives...*" e que damb era prudéncia de besonh auem optat per escriuer era propòsta d'Alibèrt e senhalarne era discrepància en aquesta introduccion».

interessanta per sa granda riquesa. I son presentadas las òbras mai ancianas de la lenga primier e puèi una bèla tièra d'òbras que descrivon las varietats localas de l'espandi occitan. I son referenciadas la Gramatica de l'estandard de l'*Institut d'Estudis Aranès-Acadèmia aranesa de la lenga occitana* e la *Gramatica de l'occitan estandard* dirigida per Vernet.

Qualques elements de lexic

Se dintra pas dins los problèmas de variacion lexicala. I podèm remarcar pasmens qualques causidas, d'unes còps comunas a l'autra gramatica, coma per exemple la varianta *albre*, la realizacion *daissar*, *degrà*, *gat* (p. 55), *escriptura* (explicada/justificada longament dins l'introduccion), la grafia *Occitania*, o *fòrma*. I trobam al costat de las formas minoritàrias dins l'escrich d'uèi, *còs* (p. 62) e mai *desembre* (emplegada subretot en provençal), la varianta *murga* (p. 141) puslèu que *mirga* (qu'a probablament un emplec mai fòrt e frequent). I vesèm tanben *josieu* (e pas *jusieu*), solucion pro presenta dins la lenga modèrna e mai siá pas gaire abituala ni dins la lenga anciana ni dialectalament. S'indica sonque *après* e pas *aprèp* mas per contra se permet la variacion dins lo cas de *sens/sense*. Lo participi passat de *metre* qu'es pas indicat dins la conjugason es probablament *metut -uda* se nos fisam a l'exemple de la pagina 62 puslèu que *mes -a*.

D'un ponch de vista grafic se pòt descobrir una escritura inabituala per *còssol*. En fin, d'unes mots, que diferisson pas de l'emplec normal, an per contra una accentuacion inabituala: *doás*, *páur* (p. 60) e *tèstament* (p. 54)

Conclusion

La *Gramatica occitana* de Jacme Taupiac se situa d'un biais fòrça clar dins la via de la normativizacion alibertina e la normalizacion de la lenga. Pòrta una pèira de mai, fòrça solida, a l'aprendissatge, o mai la recuperacion, de la lenga. Lo lingüista a l'avantatge de conéisser seriosament d'autres lengas a mai del francés, coma lo catalan o l'espanhòl que permeton de bastir de comparanças, pro interessantas.

Son lengatge planièr es probablament mai acompanhaire del lector e se plaça possiblament mai dempuèi una perspectiva d'ensenhair que de gramatician tradicional. E mai se s'agís subretot d'estudiar lo foncionar de la lenga occitana, s'i ensenhan tanben d'elements basics de gramatica e lo vocabulari d'aquesta, amb l'ajuda del lexic especific per exemple. Aital la preséncia d'exercicis, plan pensats, ne fa una òbra mai didactica que sas concurrentas.

A l'encòp aquesta vision d'ensenhair se fa sentir sus qualques insisténcias que vòlon corregir l'influéncia del francés coma dins lo cas de l'obertura de las vocalas, e subretot la realizacion de la *-r-*, que vertat es, sembla recular constantament dins lo parlar dels neolocutors e mai en çò de qualques gascons, per "prononciar l'occitan a l'occitana" (p. 35). Se vei tanben dins lo suènh pres per explicar l'abséncia de *-h-* dins los mots d'origina grèga (p. 42) o las modificacions graficas (p. 107), que pasmens deuriá aver sa plaça dins la part de prononciacion puslèu que dins la morfologia.

L'implicacion clara de l'autor se vei tanben dins la presentacion de l'univèrs gramatical occitan de l'introduccion. Se l'aspècte istoric, de divulgacion de çò fach abans, o al meteis temps, pòt presentar cèrt interès, es de grèu de constatar las valoracions tròp personalas, subretot las negativas, coma dins lo cas de D. Sumien que se ne ditz "D'una part es d'una violéncia extrèma" qu'an benlèu pas sa plaça dins una gramatica. A l'encòp, la mencion de Cassinhac dins una gramatica, quina que siá, se deuriá benlèu defugir.

Los cambiaments, e en general melhoraments, faches dempuèi la primièra edicion, mòstran la soscadissa constanta del lingüista sul modèl de lenga e a l'encòp sus la realitat d'emplec. E es de lausar l'emplec de l'*Atlas Linguistique de la France*, un esplech fòrça util acompanhat dels autres atlases per aver un tast de las solucions de la lenga dins son ensems.

D'un biais pro general l'òbra de Taupiac se situa dins una via confòrma a las solucions abitualas utilizadas per l'occitan que domina uèi, valent a dire l'utilizacion de *-ch* puslèu que *-it*, la negacion *pas*, las grafias *-nc-* (*conjoncion* o *foncion*) o *-nt-* (*subjontiu*), l'abséncia de multiplicacion de geminadas "sabentas", e s'i accèpta la forma *pus pas* sonque *mai* dins lo cas dels comparatius e superlatius. La variacion dialectala i es comentada pro abundantament e mai se pro sovent es en defòra dels capítols gramaticals. Es apreciabla tanben l'inclusion d'elements de dialectologia importants e precisas en conformitat amb los principis de l'Institut d'Estudis Aranés e amb l'òbra d'Alibèrt. Se la variacion dialectala pòt representar una empacha a l'ora d'establir una varietat estandard acceptabla per totes, es pasmens un element essencial de la realitat e vitalitat de la lenga que se pòt pas, e probablament deuriá pas, negligir.

La gramatica laissa un pauc l'impression que se vòl marcar la lenga del sagèl de l'autor sus qualques causidas coma dins lo cas de la varianta

escriptura. S'es verai qu'aquesta forma preferida per l'autor es la solucion generala dins la lenga anciana, sembla pas gaire indicat de voler modificar una forma ja establida dempuèi tant d'annadas. A l'encòp l'òbra se separa pro bèlament de l'usatge actual al nivèl morfològic amb qualques seleccions particularas coma la generalizacion gaireben totala de la *-i* per la primièra persona (opcion mai problematica dins lo cas dels subjontius presents). Puèi, mai enlà de l'*-e* de sosten qu'es emplegada, o pas, amb un gra variable dins l'escriptura occitana actuala (manca dins lo cas d'*ambe* pro rar dins la lenga modèrna), un dels problèmas es probablament l'utilizacion de l'accent, una mena d'accentofilia, dins divèrses cases coma la morfologia verbala (*càntan, cantàvan...*) o de paraulas relativament frequentas coma *doás* e *páur* (o tanben *tèstament*) que generalament n'an pas dins l'emplec majoritari de la lenga escricha actuala.

Malgrat aquò l'òbra, eiretièra d'Alibèrt, e en granda consonància amb los acòrds de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana representa un trabalh fòrça seriós, consciencios e solid que probablament portarà a consolidar l'emplec de la lenga e subretot cal saber veire, reconéisser e apreciar l'esperit de dobertura, de conciliacion e l'onestetat de l'autor (dobertura dialectala, o dins las causidas gramaticalas o autras) e lo fach que se diga pro clarament sens o amagar que cèrtas causidas son personalas e que los locutors causiràn fin finala, e que son eles qu'establiràn o bastiràn lo modèl estandard normatiu.

En consequéncia, l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana, en tot considerar basicament l'estat actual de la lenga occitana, ten en compte qu'es segur malaisit de prepausar un modèl de lenga estandard per l'occitan, mas que sembla rasonable de creire que la bastison d'aqueste modèl deuriá probablament èsser una barreja equilibrada de formas majoritàrias dins l'ensem occitan, en reculhir l'emplec modèrn de la lenga e comparar quand cal amb la tradicion de la lenga anciana e a l'encòp tolerar mai grandament las diferéncias dialectalas que se pòscan pausar dins qualques cases, e en tot considerar òbras de referéncia la *Gramatica occitana* de Loís Alibèrt e *De la Gramatica d'Alibèrt a l'occitan estandard, principis gramaticals de l'occitan* de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana,

CONSIDERA:

que la *Gramatica occitana* de Jacme Taupiac es un trabalh ben elaborat, amb d'aportacions interessantas, que van dins la linha de consolidacion d'un emplec racionalista e empiric de l'occitan e que deu èsser conselhada per l'Acadèmia aranesa de la lenga occitana, amb qualques resèvas presentadas dins aquesta valoracion e que las consideracions exprimidas dins aqueste rapòrt son amb lo projècte permanent de manténer una relacion amb l'autor de la *Gramatica occitana* amb la finalitat d'aténher de posicions comunas o almens amb la volontat de respectar sas decisions.

A partir d'aquestas consideracions l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana acomplís sa responsabilitat de collaborar amb d'entitats academicas, en establiment de la normativa lingüistica de referéncia per tot l'ensem de la lenga occitana.

Aqueste document se farà arribar al Sr. Jacme Taupiac amb la volontat d'establir de ponts de reflexion que permeten de far se sarrar las questions de lingüistas de vision diferenta.

(Lo trabalh inicial de valoracion d'aquestas doas gramaticas es estat fach per Claudi Balaguer, Membre de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana, adaptat per Jusèp Loís Sans, President de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana e aprovat pel Conselh Permanent de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana amb data 25 de setembre de 2021. Dins lo primièr plen de l'Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa de la lenga occitana serà somés a consideracion)